

Ennyire még sohasem volt szükség a napközire, mint ma!

Egyénre szabott tanulásszervezés délután

Markovics Judit

Ki gondolta volna két évtizeddel ezelőtt, amikor az iskolai napközik leépítésén gondolkodtak a közoktatás vezetői, hogy a társadalmi változások újra kényszerítik az iskolákban ennek a rendszernek a működését?

Mind a szülők, mind a pedagógusok tudják, hogy a gyerekeknek sokkal biztonságosabb, ha a tanítás után nem az utcán csatangol. Hasznosabb, ha megszokott környezetében és társai körében tölti este öt-hatig a délutánokat, s közben másnapi leckéje is elkészül.

Növekvő igény az egész napos nevelés iránt.

Sajnos napjainkban a családok jelentős hányadánál – tévesen (!) hivatkozva anyagi korlátokra – a nevelő tevékenység beszűkül, holott a gyermek neveléséhez nem elsősorban pénzre van szükség! Ám ez a felfogás is jól bizonyítja, hogy **eltolódtak a társadalmi igények és hangsúlyok** a családi és az intézményes nevelés kérdésében. Sok szülő úgy gondolja, hogy maradjon meg a nevelés (a leckéztetés) „nyúge” és felelőssége az iskolának. (Nem is gondolva arra, hogy egy-egy otthoni közös tanulás milyen kiváló alkalom a gyerek és a szülő kapcsolatrendszerének megerősítésére, szeretné a gyereket minél hosszabb időre az iskolában tudni.)

Amelyik nagyszülő megteheti, „rádolgozik” még néhány évet nyugdíjasként, éppen a család túlzó anyagi elvárásainak teljesítésének érdekében, így aztán ő sem tudja hazavárni unokáját délutánonként. Tehát a családi háttérnek ez a hiátusa is újra kikényszeríti az iskolától a megváltozott igényekhez való rugalmas alkalmazkodást, az egész nap megszervezését.

Milyen ma a jó napközi?

Az iskolai napközinek – a délelőtti tanórák folytatásaként – az alapvető célja a gyermek személyiségének a fejlesztése. (Valamennyi alapfokú intézményben ezt az alapelvet rögzítették a helyi nevelési programban.) Természetesen a **korszerű**, az ember természetével foglalkozó tudományok által már alkalmazott **módszerek beemelése** épp olyan fontos a napközis pedagógus munkájában, mint az, hogy képes legyen a fáradt tanulók fejével is gondolkodni a délutáni programok megszervezésekor. **Minőségileg** ennyivel mindenképpen **többet nyújt** a napközi a régebbi szakmai elvárásoknál.

Miért van erre szükség? Mert a mai gyerekekhez másképpen lehet és kell is közelíteni, mint akár másfél évtizeddel ezelőtt. A pedagógusnak a rábízott gyermek személyiségi jellemzőiből kell kiindulnia ahhoz, hogy valamilyen pozitív irányú változást tudjon nála elérni, jó irányba fejlődjön a személyisége.

Ehhez a gyerek **alkati tényezőit** már az első osztálytól kezdve fontos figyelembe vennie a napközis nevelőnek. A későbbiekben e szerint választhatja ki – a gyerekekkel együtt – és sajátíthatja el a neki leginkább megfelelő tanulási módszereket és technikákat.

A tanulás tanítása

Az ember legkésőbb felnőtt korára meg tudja fogalmazni, hogy milyen **modalitás** szerint képes valamit a legkönnyebben elsajátítani: képi úton, hallás után, esetleg mozgásos formában? (Ezek a domináns módozatok, bár ezeken kívül a tapintásos, a szaglás szerinti stb. csatornák, vagy gyakran az előbbi kombinációi is előfordulnak.)

Valójában a **képi-mozgásos a legősibb**, ez kedvez a gyors ismeretátvitelnek még a mai ember számára is. Talán ez az oka annak, hogy a XXI. század embere többnyire a vizuális ismeretszerzés preferálja. Körbevesz bennünket a töménytelen képi üzenet, ha akarjuk, ha nem. Elképzelhető, hogy sokkal nagyobb számban a hallási és mozgási formában könnyebben tanulók, mint ahogy feltételeztük? Vagy csak a tömegkommunikáció képi uralkodó jellegének „áldozatai” ezek a gyerekek és felnőttek? Nem kellene már az alapfokú oktatásban **szélesebb skálán megismertetni a tanulás-modalitásokat**, hogy a kisiskolással közösen megtaláljuk a személyes jellemzőinek leginkább megfelelőit?

Az alsó tagozatos gyerek, az életkori sajátosságaiból adódóan, gyorsan szeretne végezni a leckéivel, hogy még több ideje maradjon a játéokra. Elsősorban azonban rajta múlik, hogy ez megvalósuljon. A feltétel pedig az, hogy mennyire hatékonyan tanul, mennyi időbe telik a feladatok elvégzése, elkészül-e a házi feladataival a „hivatalosan ajánlott” harminc-negyvenöt perc alatt. A lecke elvégzése a tanuló feladata, az ő felelőssége!

A tanító természetesen folyamatosan segíti. Például úgy, hogy a gyermek modalitásához illeszkedő tanulási technikákat felkínálja, bemutatja, kipróbáltatja, segíti kiválasztani a legjobbat, és megtanítja az alkalmazás helyes módját is a felesleges és túlzott erőfeszítések, vagy akár a kudarcok megelőzése érdekében. (Ne feledjük, **a tanuló párok kiválasztásának is fontos szempontja lehet** az agyi-modalitás működésbeli hasonlósága.)

Így például a jellemzően mozgási (tapintási) formát preferáló tanulót bátran engedjük ki a folyosóra verset tanulni, mert számára ez a tanulás az élményszerű és gyors módszer. Tapasztalatból tudom, hogy ők a versek sorait könnyebben képesek egy-egy mozgássorhoz kapcsolva bevésni – bizonyosan a bennük rejlő közös ritmus miatt – majd felidézni, mint más módszerrel. Miközben azonban ez a sajátos mozgásos tanulás zajlik, bizonyára zavarja a többiek munkáját. Ha egy hasonló modalitással született gyerekekkel társulva történik jelen esetben a bevésés, gyakran a kinetikus ingereknek is jelentősége lesz a tanulási folyamatban. Az enyhe fokú, vagy rejtetten **diszlexiás gyerekek** esetében fontos tudnunk, hogy a hallás utáni bevésés a legcélravezetőbb módszer.

A tanulás a napköziben akkor **hatékony**, ha fokozatosan **életformájává lesz** a diáknak az ismeretszerzés és a tanultak felhasználása új feladatok megoldásához. Természetesen a tanulásban igen komoly szerepe van az **akarati tényezőknek**. E nélkül senki sem képes tanulásra, ezért nem feledkezhetünk meg a fejlesztésükről. Mindenkinek szüksége van továbbá a **folyamatos buzdításra** is, hiszen ez a sikeres tanulás alapvető bázisa, energiaforrása.

A napközi vezetőjének tehát nemcsak az illető évfolyam tananyagát szükséges jól ismerni, hanem jól tájékozottnak kell lennie a tanulás módszertanában, sokféle tanulás technikában és tisztában kell lennie a tanulás pszichológiai feltételrendszerével is.

Ez utóbbiaknak komoly irodalma létezik. Gondoljuk Oroszlány Péter életművére, de tanulságos gondolatokra találunk Jaroslaw Rudnanskié, „Hogyan tanuljak?” című könyvében is (Tankönyvkiadó, Bp. 1974.). Ebben a szerző a pihenés és alvás jelentőségének éppúgy nagy figyelmet szentelt, mint magának a tanulástechnika elsajátításának. (A szülőknél én például akkor ajánlom ezt a könyvet, amikor kiderül, hogy felesleges különórákkal terhelik a kisdíjak délutánjait.)

Kulcskérdés a délutáni tanulás szempontjából az **időfaktor, a házi feladatok mennyisége és minősége is**. Ebben fontos az együttműködés, a közös megegyezés az osztály délelőtt tanító kollegával. A napközis kollega bátran véleményét a feladott **lecke órai előkészítéséről** is. Szakmai párbeszédben érdemes továbbgondolni a délutáni felmerült tanulási technikák – egyben a modalitás szerinti – alkalmazásának személyenkénti sajátosságait és ennek megfelelően a **differenciált házi feladatok** gyakorlatának bevezetését.